

4 Studijepoengedorjemasse saemien jollebe ööhpehtimmesne

Kevin Johansen, Cand.polit. Tromsøn Universiteeteste/Universidad de Granada.
Senijovreraeriestæjja Nordlaanten Fylhkenålma

Åeniedimmie

Faagealmetjh mah maahtoem saemien gielesne jollebe daltesisnie utnieh, leah daerpies jis edtja gorredidh siebriedahke dam daerpies saemien maahtoem åtna. Akten baelien gosse jollebe saemien maahtoe læsseneminie, dle vihkeles vuartasjidh mejtie studijepoengedorjemasse saemien gielesne, mij vâaromem åtna illesovveme eksamenh saemiengielesne jollebe ööhpehtimmie-institusjovnine, læsseneminie jallh vaaneneminie.

Studijeprogrammh saemien gielesne jollebe daltesisnie sijhtieh meatan årrodh statusem nænnoestehtedh dejtie saemien gielide, dovne saemien siebriedahkesne, men aaj stoerresiebriedahkesne. Tjaalege evtiedimmiem jollebe ööhpehtimmesne saemien gielesne vuartesje dej minngemes vijhte jaepiej, dovne åarjelsaemien, julevsaaemien jih noerhtesaemien gielese. Daan boelhken eksamenh saemien gielesne leah illesovveme Saemien jolleskuvlesne, Tromsøn universiteetesne, Nordlaanten universiteetesne jih Noerhte-Trööndelagen jolleskuvlesne.

4.1 Aalkoe

Gellie jaepieh dle akte stoerre iedtje orreme dejtie saemien learohketaallide skuvlesne, jih mennie mieresne dah bæjjese jallh vâålese juhtieh. Dennie mubpene bielesne dle unnebe iedtje orreme dan jollebe saemien gieleööhpehtæmman.

Jollebe ööhpehtimmie saemien gieline lea joekoen vihkeles jis saemien edtja gieline årrodh mah siebriedahken gaajhkine suerkine åtnasuvvieh. Akte dejstie veartenen uvtemes lingvistijste, amerijhkanen-juvden Joshua Fishman, gaektsie daltesh gieleåtnose nuhtjie, mestie jih mennie daltesisnie giele åtnasåvva:

1. *Gielem orresistie dāvvodh*
2. *Aahka gon aajjah jih såemies aahkovh aajjovh gielem soptsestieh*
3. *Giele fuelhkesne, hiejesne jih kraannaj luvnie åtnasåvva*
4. *Ovbyjjes ööhpehtimmesne åtnasåvva*
5. *Skuvlegiele*
6. *Barkoegiele*
7. *Åtnasåvva maassemedijistie jih byögkeles etaatine*
8. *Åtnasåvva gaajhkene lehkesne jih aktene jolle daltesisnie*

Guktie vuajnebe kategoriseradimmeste dle gieleåtnoen jollemes daltese gosse giele *gaajhkene lehkesne* jih aktene *jolle daltesisnie* åtnasåvva. Van lihkebe akte giele lea 8. daltesasse, van nænnoesåbpoe giele sæjhta årrodh. Ihke saemien gielh edtjeh jielije gieline årrodh siebriedahkesne jih eah ajve viermiegieline, dah tjuerieh amma bööremes åtnasovvedh dejnie jeanatjommes sijjine siebriedahkesne, jih dah mah saemiestieh tjuerieh buektiehtidh gielem nuhtjedh daejnie sijjine. Terminologijeevtiedimmie jih åtnoe saemien gieleste jollebe ööhpehtimmesne jih dotkemisnie lea vihkeles biehkies ihke gorredidh saemien maahta gaajhkene lehkesne åtnasovvedh, jih aktene jolle daltesisnie.

Dan åvteste gaajh vihkeles daajroem utnedh studijepoengedorjemassen bijre saemien gielesne, jih evtiedimmiem destie guhkiem vuejnedh. Daate maahta viehkietidh sjæjsjalimmieh vaeltedh råajvarimmiej bijre mah leah tjielke ulmiej vööste stuvreme, juktie åtnoem saemien gieleste nænnoestehtedh jollebe daltesisnie, jih vuarjasjidh gusnie daerpies joekehtamme tsavtsvierhtiejgujmie.

Daate tjaalege sæjhta studijedorjemassen bijre jollebe ööhpehtimmieinstitusjovnine årrodh, mah studijh faalehtieh saemien gielesne jollebe ööhpehtimmesne. Tijjemierie sæjhta årrodh daej vijhte evtiebi studijejaepiej. Illesovveme dåakteregraadh eah meatan vaaltasovvh daennie vuesiehtimmesne. Daesnie vuesiehtibie dan gærjese Samiske tall forteller 4.

4.2 Saemien jollebe ööhpehtimmie aktene histovreles vuajnosne

Universiteete Oslosne lij dihte voestes institusjovne mij saemien jollebe ööhpehtimmie Nöörjesne faalehti. Dah professovratem saemien gielesne utni eevre bäästede 1870-låhkose. Mænngan aaj kuvsjh saemien gielesne evtiedin Tromsøn universiteetesne. Akten boelhken saemien kuvsjh aaj gaskem jeatjah lohkehtæjjaööhpehtimmesne Altesne. Saemien jolleskuvle tseegkesovvi 1989. Aajkoe lij saemien siebriedahken daerpiesvoeth hoksedh, jih saemien maahtoem nænnoestehedh.

Gosse Tromsøn Universiteetem tseegki 1972, dle tjertesti institusjovnen lin jijnjh laavenjassh mejtie edtji Noerhte-Nöörjesne gorredidh, juktie siebriedahkejieleden daerpiesvoeth hoksedh aktene vijries goerkesisnie. Joekoen daerpiesvoetide dejtie saemien årroejidie tjertesti¹, jih ööhpehtimmie saemien gielesne lea vadtasovveme UiT'sne aalkovistie². Stoerredigkien gietedimmien gaavhtan St.bievnesistie 34 (2001-2002) *Kvalitetsreformen om høyere samiske utdanning og forskning*, dle universiteetese aktem nasjovnaale diedtem vedti saemien jih aalkoealmetjen dotkemen, ööhpehtimmien jih vuesiehtimmien åvteste. Akte dejtie vihkielommes råajvarimmijste, gosse universiteete edtji sov jijtse saemien strategijesoekesjem saetniedehtedh, lij saemien gielem nænnoestehedh.

Saemien jolleskuvle jih Tromsøn universiteete åajvahkommes kuvsjh noerhtesaemien gielesne faalehti³. Studenth mah jollebe ööhpehtimmie sijnhtin julev- jih jaarjelsaemien gielesne daamtaj sveerjen universiteetide vöölkin juktie gielestudijh desnie tjirrehtidh.

Jaepien 1980 Lærerutdanningsrådet govlesadi Levanger lærerhøgskole'ine (mij akte bielie Noerhte-Trööndelagen Jolleskuvleste sjidti jolleskuvlereformen mænngan 1994), jih vaajteli Levanger lærerhøgskole edtji diedtem vaeltedh

¹ Saemien dotkeme jih ööhpehtimmie Tromsøn Universiteetesne, reektehtse ruffien 1989, NOU 200:3

² Jis aktem veelebe buerkiestimmie sijnht dehtie aarebi ööhpehtimmeste saemien gielesne UiT'sne, vuartesjh lissietjaalegem Saemien dotkemasse jih jollebe ööhpehtæmman UiT'sne, 1989

³ Gåabpegh institusjovnh leah giehtelamme jallh giehtelieh saemien jollebe ööhpehtimmie maam maehetebe lohkedh mænngan tjaalegisnie. Kuvsjh leah daesnie aamhtesh jih studijh aktene jollebe ööhpehtimmieinstitusjovnesne mah studijepoengh vedtieh, jih ij dihte vielie siejhme diejvese kuvkse mij gaajhke sårhts maahtoelutnjemem feerhmie.

juktie bieliējaepieektievoetem áarjelsaemien gïelesne tseegkedh. Studije eelki tjaktjen 1981, jïh 1988 aktem stipendijattem seehti áarjelsaemien gïelesne.

Bodø lærerhøgskole (mij mænngan Bådådjon Jilleskuvline sjïditi jïh dan mænngan Nordlaanten Universiteete) aktem artiumkuvsjem julevsamien gïelesne tseegki 1980-låhkoen aalkoelisnie. Jaepien 1985 julevsamien 1 eelki 30 studijepoengine ⁴. Jaepien 1985 aktem stipendijaatem seehtin julevsamien gïelesne, jïh jolleskuvlelektovrem seehtin jaepien 1999. Jolleskuvlelektovre lij akte tjielke illedahke stipendijaatebarkoste dan ávteste dihte voestes áejvefaageeksamene julevesamien gïelesne illesovvi 1999.

Jaepien 2000 aktem professovrem II julevsamien gïelesne seehtin. Jaepien 2012 dihte voestes bachelordåehkie julevsamien gïelesne bæjjese vaaltasovvi Nordlaanten universiteetesne, abpe 21 studentigujmie.

4.3 Saemien gielen ulmie universtiteetine jïh jolleskuvline

Ihke saemien gielh edtjeh jielije siebriedahkegieline áarrodh dellie vihkeles dah maehtieh dejnie jeanatjommes sijjine siebriedahkesne átnasovvedh, naemhtie Fishman tjïerteste. Dan ávteste daerpies sáemies jollebe byjjes maahtoem saemien gieline utnieh. Jollebe ööhpehtimmiefaalenassh saemien gïelesne viehkehteminie saemien gieli staatusem lutnjedh, dovne saemiej luvnie, men aaj stoorresiebriedahkesne. Gellie goerehtimmieh Leah vuesiehtamme gielen *bååstede vaeltedh* lea akte vihkeles bielié aalkoealmetji jïh unnebelåhkoej jïjtjenænnoestimmeste.

Siebriedahkesne dle ahkedh jienebh jienebh mah almetji mietie gihtjeh, mej jollebe saemiengïelen maahtoe, dovne ööhpehtimmesne, byråkratijesne, goh gielenbarkijh jïh meedijesne, juktie ajve naan institusjovnh neebnedh. Jollebe ööhpehtimmiefaalenassh saemien gïelesne Leah aaj eevre vihkeles ihke saemien edtja maehthedh *dotkemegieline* átnasovvedh.

⁴ Don aejkien gohtjesovvi vekttall, akte vekttall lea seamma goh golme studijepoengh

4.4 Diedtejoekedimmie saemien gielese jollebe ööhpehtimmesne

Saemien jolleskuvle aktene eevre sjïere sijjesne dan åvteste dah saemien dovne ööhpehtimmie-, dotkeme- jïh reeremegïeline åtna, jïh aaj dam bijjemes diëdtem åtna abpe saemien jollebe ööhpehtimmien åvteste Nöörjesne. Tromsøn universiteetine ektine dah dam stööremes studijepoengedorjemassem utnieh saemien gielesne, åajvahkommes noerhtesaemien gielesne.

Jaepien 1986 Noerhte-Trööndelagen jolleskuvle (don baelien nomme lij Levanger Lærerhøgskoe) dam byjjes diëdtem åarjelsaemien jollebe ööhpehtimmien åvteste åadtjoeji. Nordlaanten universiteete (don baelien nomme lij Høgskolen i Bodø) diëdtem julevsaaemien jollebe ööhpehtimmien åvteste åadtjoeji Ööhpehtimmie- jïh dotkemedepartemeenteste jaepien 1989. Goh manne leam bijjielisnie vuestiehtamme dle lij aaj jollebe gielestudijh Nordlaantesne jïh Noerhte-Trööndelagesne åvtelen dah neebneme institusjovnh dam byjjes diëdtem departemeenteste åadtjoejin.

Akti veajkoej dle jienebh jollebe ööhpehtimmieinstitutusjovnh laavenjosteme juktie kuvsjide evtiedidh, åarjelsaemien 3 lea vuesiehtimmien gaavhtan akte laavenjostoe Noerhte-Trööndelagen jïh Tromsøn Universiteeten gaskem⁵. Saemiedigkien geervelierehtimmieprogramme saemien gielesne, Saemien jolleskuvlesne, kuvsjh geervelierehtimmieprogrammen tjïrrh jieniebinie gieline faalehte 2012-13. Åarjelsaemien gielesne daejtie kuvsjide faalehte Aajeginie ektine – åarjelsaemien giele- jïh maahtoearnge Röörosne.

4.5 Studijepoengedorjemasse åarjelsaemien gielesne

Goh neebneme aalkolisnie dle Noerhte-Trööndelagen jolleskuvle diëdtem åtna åarjelsaemien jollebe ööhpehtimmien åvteste, men kuvsjh aaj faalehte Tromsøn Universtiteetine ektine, jïh Saemien jolleskuvle kuvsjh Aajeginie ektine faalehte.

⁵ Åarjelsaemien 3 lea akte kuvsjje 2000-daltesisnie mij maahtoem vadta maasterinie aelkedh. Dah studijepoengh dehtie kuvsjeste Tromsøn Universiteetese båtïeh.

Tabelle 4.1 Studijepoengedorjemasse Noerhte-Trööndelagen Jolleskuvlesne

	2008	2009	2010	2011	2012
Åarjelsaemien 1	102				
Åarjelsaemien aalkoelierehtimmie					90
Åarjelsaemien 2		180	60		150
Åarjelsaemien lidteratuvre jìh kultuvre				42	6
Åarjelsaemien gieledaajroe				102	60
Med joik som utgangspunkt Vueline goh aalkove			138		120
Àllesth	102	180	198	144	426

Dìhte àllesth studijepoengedorjemasse àarjelsaemien gielesne aktem joekoen tjìelke evtiedimmiem prosentine vuesehte, 418 prosentìh vjìhte jaepine! Seamman tjìjen ljj akte viesjies aalkoe ajve 102 studijepoengigujmie àllesth, jaepien 2008. Dan mænngan studijepoengh tjarke læssanieh jaepien 2009, jìh ànnetji læssanieh jaepien 2010. Jaepien 2011 aktem vueliedimmiem àadtjobe àvtelen akte joekoen hijven jaepie sjædta 2012, 426 studijepoengigujmie.

Akte fàantoe man àvteste akte tjìelke evtiedimmiem studijepoengedorjemassesne àarjelsaemien gielesne lea dan àvteste akte sjìdtije voerkesvoete jìh iedtje àarjelsaemien jollebe ööhpehtæmman sjìdteme. Akte jeatjah fàantoe lea dan àvteste studijefaalenassh àarjelsaemien gielesne læsseneminie. Aarebi jìjnìh studenth àarjelsaemien Sveerjesne lohkin, dælie vielie àtna mej gaskem maahta veeljedh nörjjen learoesijjine.

Jaepien 2012 eksamenh vjìhte joekehts àarjelsaemien faagine illesovvin, mearan jaepien 2008 eksamene ajve aktene kuvvsjesne illesovvi. Vååjnoe goh akte stuerebe gellievoete studijefaalenassinie iedtjem skreejrie saemien lohkedh. Tabelle aaj vuesehte dah kuvvsjefaalenassh jeerehtieh jaepete jaapan. Mearan studijepoengh lea dorjesovveme àarjelsaemien 2 golmine vjìhte jaepijste, dle ajve eksamenem illeme àarjelsaemien 1 ikth.

Ànnetji ierielimmeste ajve 90 studijepoengh Leah àllesth dorjesovveme àarjelsaemien aalkoelierehtimmesne. Daate kuvvsje ij àvtedaajroeh àarjelsaemien gielesne tsìhkestetieh, seammalaakan goh àarjelsaemien 1 jìh àarjelsaemien 2. Jeatjah lehkeste aktem gaajh stoorre iedtjem vihtesjamme saemien aalkoekuvvsjide, ij goh unnemes Tromsøn Universiteetesne bachelorine jìh maasterinie saemien gielesne goh ammesgiele.

Seapan dle akte annetji stuerebe kontinuuteete maahta stuerebe studentelåhkoem åarjelsaemien gielese gorredidh. Seammasa tijjen dle vaenie lohkehtæjjah jih akte gaertjedamme låhkoem dejstie maehtieh saemien lohkedh, jeahta ij sijhth maereles årrodh gaajhkide kuvsjide faalehtidh fierhten jaepien, jis dam buektiehtamme. 426 studijepoengh dan ellen bööremes jaepien 2012, leah seammasa goh 7.1 ekvivalenth jallh studenteektievoeth, guktie annje dle naa gille studenth mej bijre soptsestibie. Saaht guktie, dle hijven studijepoengedorjemasse åarjelsaemien gielesne læssene. Jis daate akte evtiedimmie mij jaarhka, dle sæjhta joekoen vihkeles årrodh juktie gielemaahtoem åarjelsaemien gielesne bæjjese bigkedh.

Tabelle 4.2 Studijepoengedorjemasse Saemien jolleskuvlesne

	2008	2009	2010	2011	2012
Duedtie jih åarjelsaemien gieleteorije			180		

Tabelle aktem kuvsjem vuesehte gusnie studijepoengh dorjesovveme ikth. Saemien jolleskuvle akte gaajhkesaemien perspektijvem åtna, jih naemhtie diedtem åtna gaajhki saemien gieli åvteste abpe Saepmesne. Guktie tabellesne 1.1. vöojnimh dle Noerhte-Trööndelagen jolleskuvle dah jeanatjommes åarjelsaemien gielestudenth åtna, dan åvteste dah aktem sjjere diedtem utnieh åarjelsaemien gielen åvteste.

Tabelle 4.3 Studijepoengedorjemasse åarjelsaemien gielesne ållesth

	2008	2009	2010	2011	2012
Noerhte-Trööndelagen Jolleskuvle	102	180	198	144	426
Saemien jolleskuvle			180		
Ållesth	102	180	378	144	426

Gosse daesnie vuartasjibie åarjelsaemien studijepoengedorjemassem ållesth, dle dorjemasse Saemien jolleskuvlesne jaepien 2010 viehkehteminie guktie dihte ållesth studijepoengedorjemasse åarjelsaemien gielesne 2010 lea naa lihke dam ellen bööremes jaepien 2012. Dan åvteste Saemien jolleskuvle ajve studijepoengh darjoeji åarjelsaemien gielesne ajve daan akten jaepien, dle gierve

maam akt vihties jiehtedh aamhten bijre, men maakta sán læjhkan aerviedidh jis jienebh institusjovnh kuvsjh saemien gielesne faalehtieh, dle dihte allesth studijepoengedorjemasse saemien gielesne sæjhta læssanidh. Dah fãantoe man åvteste naemhtie maehtieh jijnjh årrodh. Mijjieh daejrebe lihkevoete learoesæjjan lea akte fãantoe gosse lea ohtsemi bijre daagkeridie kuvsjide, aaj saemien. Lissine dle jienebh faalehtæjjah maehtieh lissiehtassem vedtedh dejtie saemien studijefaalenasside, dan åvteste dah joekehts vuajnoem jih faageles geatskanimmiem kuvsjide utnieh.

4.6 Studijepoengedorjemasse julevsaemien gielesne

Nordlaanten Universiteete diedtem åtna julevsaemien jollebe ööhpehtimmien åvteste Nöörjesne. Jeenjemasth kuvsjide faalehte goh fleksijbele hãalemh studijetjãanghkoejgumie Árran julevsaemien jarngesne Dragesne, jih campusesne Bådãddojsne.

Tabelle 4.4 Studijepoengedorjemasse julevsaemien gielesne

	2008	2009	2010	2011	2012
Lulesamisk Julevsaemien 1		138	288	18	
Lulesamisk Julevsaemien 2			150	258	
Bachelore julevsaemien gielesne					306
Ållesth		138	438	276	306

Aaj julevsaemien gielesne aktem hijven evtiedimmiem studijepoengedorjemassesne vuejnebe. Jaepien 2008 idtji akte studijepoenge julevsaemien gielesne dorjesovvh. Jaepien 2009 138 studijepoengigumie eelki. Dej njieljie jaepiej, 2009 raejeste 2012 raajan dle lissiehtimmie 222 prosent orreme! Dihte bööremes jaepie lij 2010. Mijjieh vuejnebe jaapan 2010, dellie lij julevsaemien 1 mij aktem storre dorjemassem utni, 288 studijepoengh, mearan julevsaemien 2 aktem mahte seamma stoorre dorjemassem utni jaepien mænngan. Maakta vãåjnedh goh akte naa stoorre dãehkie studentijste orreme mah dejtie göökte kuvsjide vaadtseme, jih dan mænngan bachelorine julevsaemien gielesne aalkeme gosse dihte studijefaalenasse tseegkesovvi.

Dennie aktene bielesne maakta billedh julevsaemien dan åvteste lea jijnjh dejstie nuepijste nåhtadamme, juktie gosse daate dãehkie lea bachelorine orreme dle

sæjhta vaenie orre studenth årroth dåårrehtidh. Men læjhkan ij sijnth jiehtedh ij leah studijepoengedorjemasse julevsaemien 1 jñh julevsaemien 2 jaepien 2012 dan åvteste ij naan studenth iedtjem åtneme daejnie kuvsjine, men juktie dah eah faalasovvh daan jaepien. Gosse kuvsjh jaabnan tjirrehtamme sjidtieh, sijjeste fierhten jaepien, ij gåaredh iktesth jiehtedh mejtie jienebh jallh vaenbh daej mietie gihtjeh. Ållesth 21 studentigujmie bachelorprogrammesne julevsaemien gielesne Nordlaanten Universiteetesne maahta stoerre studijepoengedorjemassem veanhtadih julevsaemien gielesne gelliej jaepiej åvtese.

4.7 Studijepoengedorjemasse noerhtesaemien gielesne

Saemien jilleskuvlesne åajvahkommes gaajhkh kuvsjh saemien gielesne. Daennie tabellesne ajve saemien gielekuvsjh veeljeme, jñh ij jeatjah kuvsjh mah leah saemien gielesne jallh kuvsjh saemien sisveginie⁶. Gosse lea saemien gielekuvsjefaalenassi bijre, dle Saemien jilleskuvle aktene sjære tsiehkesne dan åvteste dah mahte 100 kuvsjh faalehte saemien gielesne ⁷. Daate lea medtie golme njealjehth gaajhkijste saemien gielekuvsjijste mejtie jollebe learoesijjine Nöörjesne faalehtieh.

Tabelle 4.5 Studijepoengedorjemasse Saemien jolleskuvlesne

	2008	2009	2010	2011	2012
Noerhtesaemien semestereaamhte	270	252	300	300	30
Noerhtesaemien aalkoekuvjsje 1	72				
Noerhtesaemien morfologije jñh syntakse				78	
Saemien giele jñh lidteratuvre 1			210	12	
Saemien giele jñh saemien lidteratuvre 2		480	168	18	
Saemien giele jñh saemien lidteratuvre 3	330	42			
Bachelore saemien gielesne jñh lidteratuvresne		18		372	402
Saemien dæjpeles lierehtimmesne, aalkoelohkeme bielie 1		408		180	270
Saemien dæjpeles lierehtimmesne, aalkoestudijume, bielie 2			180	210	150
Ållesth	672	1200	858	1170	852

⁶ Saemien jolleskuvlesne tjirrehteminie, goh neebneme åajvahkommes gaajhkh kuvsjh saemien gielesne. Lohketæjjaööhpehtimmine aaj jñjtsh aamhth saemien gielesne. Dah eah leah meatan daesnie.

⁷ Langs lange spor – om samisk forskning og høyere utdanning (Butenschøn-moenehtsen reektehtse 2012)

Tabelle 4.5 vuesehte Saemien jolleskuvle lea dihte institusjovne mij dah jeanatjommes studijepoengh dorjeme saemien gielesne boelhken, allesth 4752. Dan avteste Saemien jolleskuvle aaj jeenjemes studijefaalenassh atna, dle aktem tjielke ektiedimmiem studijefaalenassen jih studijepoengedorjemassen gaskem vuejnebe, juktie van jienebh studijefaalenassh akte learoesijjie saemiengielesne faalehte, van stuerebe studijepoengedorjemasse sjædta. Aalkoekuvjsh saemien gielesne eah seamma stoeerre lâhkoem studijepoengedorjemasseste Saemien jolleskuvlesne utnieh goh jeatjah learoesijjine, dan avteste daesnie akte stuerebe lâhkoe studentijste mij saemien ietniengieline atna. Tabelle aaj vuesehte jaepien 2009 lij dihte bööremes jaepie studijepoengedorjemassese Saemien jolleskuvlesne daan boelhken, jih taallh bæjjese jih vâålese jâhteme boelhken. Daate lea jeatjahlaakan goh dejnie jeatjah learoesijjine mah saemien gielekuvsjh jollebe daltesisnie faalehtieh, mah lissiehtimmiem atneme mahte abpe tïjjen. Maahta joekehts fâantoeh årrodh man avteste naemhtie. Jeatjah tjaaleginie learohkelâhkoem vuartesjeminie mij saemien maadthskuvlesne jih jâarhkeskuvlesne atna. Daesnie maahta vuejnedh staarine jih stuerebe sijjine daelie jienebh learohkh saemien veeljeh, mearan learohkelâhkoe ij leah læssanamme dejnie aerpievuekien saemien dajvine. Maahta vâåjnedh learohkelâhkosne saemien gielesne saemien dajvine, mahte gaajhkh learohkh meatan mah lin maahteme saemien veeljedh, mearan staarine dle jienebh orreme mah lin maahteme saemien veeljedh.

Gosse dihte allesth studijepoengedorjemasse saemien gielesne læssene, dle saemien siebriedahke læjhkan vitnije, saakt mennie institusjovnesne studijepoengh dorjesuvvieh. Akte vieksiesvoete saemien siebriedahkese jih saemien studentidie dah maehtieh veeljedh saemien lohkedh jieniebinie institusjovnine, jih tjuara aaj aerviedidh akte kvalitativje vieksiesvoete gosse jienebh institusjovnh saemien gielekuvsjem faalehtieh.

Tabelle 4.6 Studijepoengedorjemasse Tromsø Universiteete⁸

	2009 ⁹	2010	2011	2012
Saemien ammesgieline, aalkoekuvse I		420	160	680
Noerhtesaemien ammesgieline, Dæjpeles noerhtesaemien II	50		70	
Noerhtesaemien ammesgieline, grammatihke I			250	
Noerhtesaemien ammesgieline, grammatihke II	120	20	160	60
Noerhtesaemien ammesgieline Grammatihkhe III		45		15
Saemien gieledaejreme, Saemien gielehystovrije jñh komparatijve dialektologije	50	30		50
Saemien gieledaejreme, gielestruktuvre noerhtesaemien II	30			
Saemien gieledaejreme, Introduksjovne saemien lingvistihken bijre		20		50
Saemien gieledaejreme, Giele siebriedahkesne jñh guektiengielevoete		20		50
Saemien gieledaejreme, sjierelohkeme saemien syntaksen bijre		10	20	
Saemien gieledaejreme, Teorije jñh vuekie	10		10	10
Saemien gieledaejreme, morfosyntakse jñh syntakse			30	
Saemien gieledaejreme, tjaelemekuvse			30	
Sjieraamhte saemien gieledaejremisnie		60	10	
Saemien lidteratuvredaejreme, noerhtesaemien aalkoealmetjelidteratuvre	30	10	40	
Saemien lidteratuvredaejreme, baaarasåbpoe saemien diktadimmie aktene kultuvrehystovreles vuajnosne		20		50
Saemien lidteratuvredaejreme, daajbaaletje saemien diktadimmie		10		30
Saemien lidteratuvredaejreme, daajbaaletje provsa		10		10
Sjieraamhte saemien lidteratuvredaejremisnie		10		
Daajbaaletje saemien lyrihke		20		10
Saemien teekstetoelhkestimmiehystovrije jñh aalkoealmetjelaejhteme	30			
Saemien gielepraksish		10		40
Noerhtesaemien ammesgieline, noerhtesaemien lidteratuvre/kultuvredaejreme		30		30
Maasteregraadelaavenjasse saemien gielesne			120	
Allesth	320	745	900	1085

⁸ Taallh jaapan 2008 eah gaaavnesh.

⁹ Taallh jaapan 2009 eah gaaavnesh

Guktie tabelleste vuejnebe dle Tromsøn Universiteete dam stööremes studijepoengedorjemassem átna saemien gielesne dej minngemes jaepiej, jñh institusjovne aaj joekoen jijnjh ovnessie kuvsjh faalehte. Tromsøn Universiteete aktem lissiehtimmiem átna studijepoengedorjemassesne fierhten jaepien. Jaepien 2009 raejeste 2010 raajan studijepoengedorjemasse vielie goh guektiengierth desnie sjædta, lissiehtimmie dan mænngan ånnetji geahpene, men abpe tñjjen akte lissiehtimmie dorjemassesne.

Jis vuejnebe mennie saemien gielekuvsjine mah jeenjemes studijepoengh dorjesuvvieh Tromsøn Universiteetesne, dle noerhtesaemien ammesgieline dihte stööremes. Dah ovnessie noerhtesaemien gielekuvsjh ammesgieline bijjelen aktem lehkiem dehtie ållesth studijepoengedorjemasseste utnieh, dej minngemes golme jaepiej. Daate dorjemasse aaj læssene fierhten jaepien 2010 raejeste 2012 raajan. Abpe 2000-låhkoen akte tñjelke strategeles barkoe Tromsøn Universiteetesne saemien aalkoelierehtimmesne. Jñh daelie UiT akte orre maasterefaagem aalka lohkehtæjjaööhpehtimmesne mij edtja jienebh lohkehtæjjah ööhpehtidh learoehkidie mah saemien 2. gieline sijhtieh¹⁰.

Tabelle aktem stoerre iedtjem saemien lieredh vuesehte dej gaskem mah eah saemien ietniengieleline utnieh jñh laedtiej luvnie. Tjuara badth jiehtedh daate hijven, jñh viehkehte aktem dåaresthkultuvrelle goerkesem bigkedh, akte poenge maam ENn sjjeresaadtesæjja aalkoealmetji reaktide James Anaya akten digkiedimmesne tjiertesti, mænngan FN-reektehtsem böökti saemiej tsiehkien bijjre Noerhtlaantine¹¹. Jienebh vuesiehtimmieh jeatjah unnebelåhkoe-gieledajvijste vuesiehtieh ihke hijven orreme gielese gosse mubpieh aaj dam lierieh jñh dam nuhtjiej.

Ihke saemien edtja maehdedh åtnasovvedh jollebe daltesisnie, dellie vihkeles ij ajve studijepoengh illesovvh saemien ammesgielesne, men ietniengieleutnijh aaj jollebe ööhpehtimmiem saemien gielesne vaeltieh. Jis ibie meatan vaeltieh saemien ammesgieline, dle daam tabellem åådtje noerhtesaemien studijepoengedorjemassese Tromsøn Universiteetesne:

¹⁰ Vuartesjh saarniem: http://uit.no/nyheter/artikkel?p_document_id=331963&p_dim=88205

¹¹ Åehpiehteme tsiengelen 13.b. 2013. Vielie bievnesh daesnie:

<http://webtv.uit.no/Mediasite/Play/ad3ef1b61b20436aaff268e20e3ccdef1d>

Tabelle 4.7 Studijepoengedorjemasse eksklusijve aalkoekuvsh Tromsøn Universiteetesne

	2008	2009	2010	2011	2012
Illesovveme studijepoengh eksklusijve saemien ammes-gieline		150	230	260	300

Tabelle 4.7 aktem jiebne lissiehtimmiem vuesehte illesovveme studijepoengine saemiengielen kuvsjine, mejtie ij maehtieh tjjelkestidh goh ammesgiele /aalkoelierehtimmie. Daate sæjhta jiehtedh iedtje juktie jollebe ööhpehtimmiem saemien gielesne vaeltedh, ovrehte seamma jijnje læssene ietniengieleutnijidie goh mubpide, jih vuesehte UiT aktem vihkeles sijjiem åtna juktie saemien gieleööhpehtimmiem gorredidh Nöörjesne jih Noerhtelaantine.

Tabelle 4.8 Studijepoengedorjemasse noerhtesaemien allesth:

	2008	2009	2010	2011	2012
Saemien jolleskuvle	672	1200	858	1170	852
Tromsøn Universiteete		320	745	900	1085
Allesth	672	1520	1603	2070	1937

Guktie tabelleste 4.8 vuejnebe dle akte stoerre lissiehtimmie orreme studijepoengedorjemassesne noerhtesaemien gielesne 2008 raejeste 2011 raajan, mearan akte vueliedimmie jaepien 2012. Naemhtie guktie Jon Todal lea vuesiehtamme gærjesne «Samiske tall forteller 4» dle akte vueliedimmie orreme learohkelåhkoste dej minngemes jaepiej mij saemien mubpiengieline åtna maadthskuvlesne, mænngan akten boelhken lij akte naa stoerre lissiehtimmie dennie seamma learohkelåhkosne¹². Mejtie daate vâajnoes sjædta dennie guhkiebasse ööhpehtimmesne, juktie vaenebh mah skraejriem utnieh jollebe ööhpehtimmiem saemien gielesne vaeltedh, jallh vuajnoeh siebriedahkesne mah saemien gielem tsevtsieh dovne maadthskuvlesne, jaarhkeööhpehtimmesne jih jollebe ööhpehtimmesne mah darjoeh guktie learohkelåhkoeh læssanieh jallh vaananieh gaajhkine daltesinie seamma aejkien?

Mijjieh daejrebe siejhme gielefaagh aktem stoerre vueliedimmiem åtneme gellie jaepieh, dovne jaarhkeööhpehtimmesne jih jollebe ööhpehtimmesne, gusnie

¹² Jon Todal gærjesne Samiske tall forteller 4.

jienebh gieletnjegh leah hiejhtesovveme dej minngemes jaepiej. Daate vuesehte noerh eah gielefaagh veeljh sijjen studijesne. Aaj daate maahta gelliej fãantoej gaavhtan årrodh, men gosse reerenasse krievenassem obligatovreles lierehtimmien bijre mubpiengielesne jaarhkeööhpehtimmesne laahpehti, dellie kanne vääjni goh giele læjhkan ij lij dan *vihkeles*? Læjhkan, jis vuesiehtimmien gaavhtan vaenebh spaanske gielem luhkieh nöörjen learoesijjine dle dihte maahta nåake årrodh Nöörjese, men spaanske giele ij leah annje akte hãvhtadihks giele. Jis vaenebh veeljeh saemien lohkedh, dle dihte maahta nåake årrodh dejtie saemien gielide mah raaktan *leah* hãvhtadihks.

Tabelle 4.9 Allesth studijepoengedorjemasse saemien gielesne

	2008	2009	2010	2011	2012
Åarjelsaemien	102	180	378	144	426
Julevsaemien		138	438	276	306
Noerhtesaemien	672	1520	1603	2070	1937
Allesth	774	1838	2419	2290	2669

Tabelle 4.9 aktem lissiehtimmien studijepoengedorjemassesne saemien gielesne vuesehte 2008 raejeste daan mearan. 2012 lea dihte ellen bööremes jaepie, men 2010 aaj stoerre dorjemassem åtan. Daate sæjhta jiehtedh jienebh jienebh saemien luhkieh jih jienebh jienebh eksamenem illieh saemiengielen studijinie. Daate joekoen hijven, jih akte tjielke vaajtelasse orreme dovne Saemiedigkeste jih staaten åejvieladtjijste. Ij leah ierielimmeste studijepoengedorjemasse sagke stuerebe noerhtesaemien gielesne, goh julev- jih åarjelsaemien, men viertiestamme lãhkojne gieleåtnojste dejnie ovmesse saemien gieline dle studijepoengedorjemasse julev- jih åarjelsaemien gielesne ij leah unnebe.

4.8 Raeriestimmieh

Daate tjaalege lea vuortasjamme studijepoengedorjemassem saemien gieline jollebe ööhpehtimmieinstitusjovnine Nöörjesne. Njiejie institusjovnh dagkerh kuvsjh¹³ faalehtieh daelie, Saemien jolleskuvle, Noerhte-Trööndelagen Jolleskuvle, Nordlaanten Universiteete jih Tromsøn Universiteete. Goh statistihke vuesehte dle akte lissiehtimmie orreme studijepoengedorjemassesne saemien gielesne, mearan jijnjh jeatjah gielefaagh vueliehkåbpoe ohtsijelåhkoem jih vueliehkåbpoe studijepoengedorjemassem utnieh goh vijhten jaepien gietjeste. Dan gaavhtan gujht tjuara maethedh jiehtedh studijepoengedorjemasse viehkehte jollebe daltesidie båtedh Fishmanen gieleåtnoedaltiesinie.

Juktie aktem sjidtijie jolle maahtoedaerpiesvoetem saemien gielesne hoksedh, dle daerpies studijepoengedorjemassem tjåadtjoehtidh gaajhkine saemien gieline. Butenschøn-moenhtse tjierteste dåårrehtimmie saemien jollebe ööhpehtæmman aalka joe maanagiertesne, guktie daerpies dåårrehtimmie barkedh saemiegïelen faalenasside dovne maanagiertesne, maadthskuvlesne, jaarhkeööhpehtimmesne jih universiteetese jih jolleskuvlese.

Vihkeles ovmesseie institusjovnh aktem åejviediedtem kuvsjj åvteste utnieh dejnie ovmesseie saemien gieline, men læjhkan daate ij edtjh heerredidh jeatjah institusjovnh aaj maethieh viehkiehtidh studijepoengedorjemassine faagesne. Laavenjostoe institusjovni gaskem lea daesnie vihkeles. Byöroe dan åvteste SAK 7-laavenjostoem tjerkebe nænnoestehtedh.

Jalhts maahta jiehtedh studijepoengedorjemasse gaajhkine saemien gieline lea hijven, dle taallh viertiestamme jeatjah gieligujmie annje naa smaave. Daate sæjhta jiehtedh jienebh dejstie kuvsjijste maethieh vaahresne årrodh hiejhtesovvedh dan åvteste dah eah dienestem learoesæjjan vedtieh. Juktie saemien gielh Leah tjiertestamme goh *eevre håvhtadihks* jih *itjmies håvhtadihks* UNESCOste, tjuara dejtie aktene sjiere vuajnosne vuejnedh. Naemhtie guktie Tromsøn Universiteetesne dorje, byöroe dan åveste åvteguvvine årrodh dejtie jeatjah jollebe ööhpehtimmieinstitusjovnide, goh Nordlaanten universiteete jih Noerhte-Trööndelagen jolleskuvle. Jalhts vuelege dåårrehtimmie jih studijepoengedorjemasse viertiestamme jeatjah faagigujmie, dle UiT tjåadtjohte jih nænnoestahta dejtie saemiengielen studijeotnjegidie. Statistihke aaj aktem tjielke ektiedimmiem vuesehte gaskem låhkoem saemien kuvsjijste mejtie akte

¹³ Goerhalleteme nöörjen byjresijstie saemien dotkemen jih jollebe ööhpehtimmien sisnjeli: stoeredahke, dåårrehtimmie, beetnehdåarjoe, giele jih laavenjostoe, Notaate NIFUste – Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning.

institusjovne faalehte, jih dam tjåenghkies studijepoenge-dorjemasse saemien gielesne. Dan åvteste staaten åejvieladtjh jih Saemiedigkie byöroe skraejrieh vuarjasjidh, guktie institusjovnh skreejresuvvieh jienebh saemiengielen kuvsjh faalehtidh.

NOKUT¹⁴ krievenassh kvantiteeten jih kvaliteeten bijre beaja dejtie institusjovnde mah edtjeh jollebe ööhpehtimmiem faalehtidh, aaj saemien gielese. Dah kvaliteetekrievenassh tjuerieh seamma årrodh saemien gielide, goh jeatjah faagide. Saemien ööhpehtimmie edtja jolle kvaliteetem utnedh. Men dej kvantitatijve krievenassi gaavhtan dle såemies institusjovnh eah buektehth kuvsjh tseegkedh juktie dah eah dejtie byjjes kvantiteetekrievenasside steerh. Jienebh dejstie kvantitatijve krievenassijste eah gåaredh steereth dejtie saemien kuvsjide¹⁵. Daesnie Saemiedigkie byöroe NOKUTine jih Maahtoe-departemeentine rååresjidh juktie maereles vuekieh gaavnedh daan aamhtesen bijre¹⁶.

Meedija daamtaj saemien lierehtimmiem jih ööhpehtimmiem ållermaahta gosse nåake heannadimmiej bijre jih gosse mievreste saemien giele lea nåhkedeminie daelie. Juktie hijven learoehkelåhkoem jih hijven studijepoengedorjemasse gorredidh gielesne dle vihkeles saemien gielh åehpiedehtedh goh nuhteligs jih vihkeles. Gosse Nordlaanten Universiteete 21 studenth åadtjoeji dam voestes jaepiem bachelorööhpehtimmeste tjirrehti, dellie dihte lij buerebe goh lin veanhtadamme. Dellie Nordlaanten Universiteete veelji julevsaemien gielem åvtese buektedh goh akte giele mij lij læsseneminie, jih akte dirrege murreds barkoenuepiejgumie. Ij lea naan juerie daate lij joekoen hijven.

Vaenie lohkehtæjjajgumie saemien gielesne nöörjen institusjovnine, dle maereles rijhkerastan rastah laavenjostedh saemien studijefaalenassi bijre. Men daesnie akte dåeriesmoere sjædta dan åvteste jolleskuvlelaake Sveerjesne ij tjåenghkies kuvsjh luhpehth gusnie eksamene dorjesåvva joekehts institusjovnine. Saemiedigkie byöroe Maahtoe-departemeentese raeriestidh öörnegh evtiedidh, guktie gåarede saemien kuvsjh faalehtidh sveerjen jih såevmien institusjovnigumie ektine, jih læjhkan eksamenem illedh jijtse learoesijjesne.

¹⁴ Nasjovnaale kvaliteeteåårgane ööhpehtimmesne

¹⁵ Daesnie ussjede uvtemes vuesiehtimmiem gaavhtan man gellie faagealmetjh institusjovne tjuara utnedh faagesuerkesne juktie aktem studijeprogrammem tseegkedh.

¹⁶ Butenschøn-moenehtse digkede daam dåeriesmoeretjoelmem 8. kapihtelisnie sov reektehtsisnie.

Dan ávteste lohkehtæjjah saemien gielesne fáátesieh dle learoesijjeh eah iktesth maehtieh dejtie seamma kuvsjide faalehtidh fierhten studijeaepien. Dellie vihkeles áehpies öörnegigujmie guktie guhkiebasse sjædta, ihke studenth maehtieh sijjen ööhpehtimmien soejkesjidh viehkine dejtie bievniesijste mah soptsestieh gáessie dah ovmessie saemiengielen studijefaalenassh aelkieh. Learoesijjeh byöroeh daagkerh soejkesjh biejedh gellide jaepide ávtese.

Tjáenghkies saemien kuvsjh lohkehtæjjastudentide jih jeatjah studentide eah Leah luhpie daan biejjien. Byöroe nuepieh gorredidh ihke lohkehtæjjastudenth maehtieh kuvsjh dáriedidh mah raaktan Leah jeatjah studentide sjiehtedamme, juktie daamtaj ij gáaredh guektiengierrth kuvsjefaalenassh vedtedh saemien gielesne barkoefaamoen gaavhtan.

Juktie aktem stuerebe lissiehtimmiem studijepoengedorjemassesne gorredidh, sæjhta joekoen áarjelsaemien jih julevsaemien gielen gaavhtan, annje nuepie áarrodh jienebh aalkoekuvsjh aelkedh mah maehtieh maahtoem vedtedh juktie bæjjese vaaltasovvedh bachelorööhpehtæmman saemien gielesne.

Studijepoengedorjemasse saemien gielesne sæjhta annje vihkeles áarrodh juktie siebriedahken daerpiesvoetide hoksedh, jih statusem nænnoestehtedh saemien gielide. Dan ávteste byöroe vihth naan jaepine vuartasjidh guktie studijepoengedorjemasse saemien gielesne lea evtiesovveme.

Gaaltijh

-Database for statistikk om høgre utdanning (www.dbh.nsd.uit.no)

-Fishman, Joshua A. 1991: Reversing Language Shift. Multilingual Matters Ltd, Clevedon

-Guhkes bálgáid mielde – sámi dutkama ja alitoahpahusa birra

(Langs lange spor – om samisk forskning og høyere utdanning)

Utvalg for samisk forskning og høyere utdanning (Butenschøn-utvalget).
Avlevert Kunnskapsdepartementet 20.6.2012

-Langfeldt, Liv og Inge Ramberg (u.d.): Kartlegging av norske miljøer innen samisk forskning og høyere utdanning: omfang, rekruttering, finansiering, språk og samarbeid. Notat fra NIFU

-Samiske tall forteller 4. Sámi allaskuvla 2011

-Samisk lærerutdanning – mellom ulike kunnskapstradisjoner. NOU 2000:3.
Avgitt september 1999

-St.biev. 34 (2001-2002). Kvalitetsreformen. Om samisk høyere utdanning og forskning

-Todal, Jon: «Samisk språk i barnehage og skule 2011/12» gærjesne: Samiske tall forteller 5. Sámi allaskuvla 2012